

IN MEMORIAM FRA IGNACIJU GAVRANU

(1914. - 2009.)

Dana 24. listopada 2009. umro je u Visokom najstariji i najsvestraniji franjevac Bosne Srebrene dr. fra Ignacije Gavran. Rođen je 24. veljače 1914. u Varešu, gdje je završio i osnovno školovanje. Franjevac je bio 78 godina, svećenik 71 godinu, skupio je punih 68 godina profesorskoga staža. Bio je iznimno darovit i marljiv te vodio uzoran i krajnje discipliniran život, posve predan intenzivnom radu i molitvi.

Prvi svoj tekst objavio 1930. godine pod naslovom "Dva cvijeta" (u listu visočkih đaka *Cvijet*). Teologiju je studirao u Sarajevu i Breslavi, a filozofiju u Breslavi i Ljubljani. U Ljubljani je i doktorirao tezom *Filozofska antropologija Vladimira Solovjeva* (1941). Jednu godinu pohađao je i likovnu akademiju u Zagrebu (1943.-1944.). U provinciji je osim profesorskih obnašao dužnosti đakčoga prefekta, direktora Gimnazije (1967.-1976.), definitora provincije (1961.-1967.) te s velikim marom, ponosom i ljubavlju službu knjižničara profesorske knjižnice Franjevačke klasične gimnazije, i to više od 60 godina (1941.-2006.). Glavni njegovi predmeti bili su filozofija i povijest umjetnosti, ali je predavao i čitav niz drugih predmeta: hrvatski, njemački, ruski, latinski, engleski, psihologiju, povijest, matematiku, ukrasno pisanje itd. Osim jezika koje je predavao izvrsno je poznao još i grčki, francuski, talijanski i slovenski, a dobro se služio npr. poljskim i španjolskim.

Temeljne struke kojima se fra Ignacije cijeloga života manje ili više intenzivno bavio bile su filozofija i povijest umjetnosti. U prvoj je tragao za istinom, a u drugoj za ljepotom. U svojoj disertaciji (objavljenoj 1941. u Sarajevu pod naslovom *Filozofska antropologija Vladimira Solovjeva*) fra Ignacije, zajedno s poznatim ruskim filozofom, traga za istinom o čovjeku, za bitnim odrednicama njegova postojanja. Ta svoja promišljanja o naravi i smislu čovjekove egzistencije, o njegovu odnosu prema Bogu i drugim bićima, o čovjekovu animalnom i kulturnom djelovanju naziva fra Ignacije filozofskom antropologijom.

Svojevrsni je nastavak promišljanja sadržanih u disertaciji fra Ignacijeva studija *Ideja slobode kao temeljni pojam ljudske egzistencije prema Ivanu Duns Scotu* u kojoj je riječ o trima vrstama ljudske slobode: o prirodnoj, o stečenoj i o prigodnoj. Prirodna je sloboda sloboda volje koju čovjek ne može izgubiti, stečena je sloboda sposobnost htjeti djelovati onako kako čovjek treba djelovati, a prigodna sloboda pretpostavlja i/ili uključuje političku ili civilnu slobodu.

S filozofijom će fra Ignacije ostati blizak cijeloga života, između ostaloga i tako što je godinama u Visokom predavao logiku i psihologiju. God 1997. objavio je i uzorno pisane udžbenike logike i psihologije za gimnazije.

Za ljepotom je fra Ignacije tragao preko povijesti umjetnosti. Bio je dobar poznavatelj svjetske povijesti likovnih umjetnosti i neosporan autoritet iz toga područja u svojoj provinciji. Razumije se da je vrlo dobro poznao i hrvatsku likovnu scenu. Od 60-ih godina pa gotovo do smrti bio je član Komisije za crkvenu umjetnost u svojoj provinciji. Time je bez sumnje bitno pripomogao da franjevci Bosne Srebrene, kad je riječ o razumijevanju i percepciji likovnih umjetnina, danas

daleko premašuju ostale crkvene zajednice na prostorima bivše Jugoslavije. S područja povijesti umjetnosti fra Ignacije je dosta i pisao. Objavio je tako (1969.) i pregled povijesti umjetnosti pod naslovom *Veliki likovi povijesti umjetnosti*. S likovnošću je osim toga u uskoj vezi i njegov putopis *Bilješke s puta po Austriji, Njemačkoj, Belgiji i Engleskoj* (1964.), koji ima i neospornu književnoumjetničku vrijednost. Prije toga (1960.) objavio je i slično koncipirane *Bilješke s puta po Italiji*.

Fra Ignacije je bio i vrstan povjesničar i filolog. To je na najbolji način pokazao priređujući za tisak ljetopise bosanskih franjevaca iz 18. stoljeća, *Ljetopis* fra Nikole Lašvanina (1981.), *Ljetopis sutješkog samostana* fra Bone Benića (1979.) te *Ljetopis kreševskoga samostana* fra Marijana Bogdanovića (1984.). Ti su ljetopisi objavljeni u biblioteci Kulturno naslijeđe izdavačke kuće Veselin Masleša iz Sarajeva, a ponovo 2003. godine u izdanju Synopsisa. Fra Ignacije ih je priredio upravo besprijekorno. Preveo je latinske i talijanske dijelove u njima, opskrbio ih opširnim predgovorima i rječnicima te informativnim i pedantnim bilješkama povijesne i filološke naravi. Time je obavio vrlo važan posao za cjelokupnu bosansku i hrvatsku kulturnu povijest, a napose za povijest svoje provincije Bosne Srebrene. Osim toga fra Ignacije je vrlo pedantno priredio i prijevod djela *Sedam trubli za probuditi grešnika na pokoru* fra Pavla Papića, koji je nastao 1649. godine u Visokom i koji je bio u rukopisu sve do 1991. kad ga je fra Ignacije objavio u *Građi za povijest književnosti hrvatske* u Zagrebu.

Fra Ignacije je relativno često i polemizirao, primjerice s Tomislavom Ladanom 1972. godine u članku "Jezične kočnice i njihova opravdanost" reagirajući na Ladanov tekst "Jezični tabu", objavljen u njegovoj knjizi *Ta kritika* (1970.). Ladan je naime zastupao mišljenje da je psovka tabu i magična pojava te da je nedužna i s psihološkoga i s moralnoga i s odgojnoga stajališta. Fra Ignacije se ne slaže s njim i tvrdi da je psovka ružna pogrda bližnjega te da tamo gdje nema pogrde nema ni psovke. U vezi sa psovkom fra Ignacije je objavio i zanimljivu knjigu pod naslovom *Bludna psovka: povijesno-psihološka studija* (1962.).

Polemizirao je fra Ignacije i s crkvenim autoritetima, posebno s Vrhbosanskim ordinarijatom u Sarajevu. Učinio je to knjigom *Lucerna lucens?* koju je objavio u vlastitoj nakladi (1978.). U njoj je riječ o odnosu Vrhbosanskoga ordinarijata prema bosanskim franjevcima sve od 1881. godine (kad je uvedena redovita crkvena hijerarhija u BiH) pa do 1975. godine. Fra Ignacije analizira i postupke prema bosanskim franjevcima pojedinih biskupa i nadbiskupa od Josipa Stadlera, Ivana Šarića do Marka Alaupovića i Smiljana Čekade. Stadleru primjerice prigovara što je nastojao stvoriti vlastiti kler od "franjevačkih uskoka", što je oduzimao ili cijepao župe, što je franjevce potiskivao iz javnoga života itd., ali ne zaboravlja ni Stadlerove dobre strane: da je npr. izgradio travničku gimnaziju i zgradu sarajevske nadbiskupije, da je ustrojio karitativne zavode, da je izrazito proširio djelovanje časniha sestara itd.

Poviješću, posebice kulturnom poviješću svoje provincije, ali i Bosne i Hercegovine i Hrvatske, fra Ignacije se bavio i tako što je pisao popularne članke, najviše njih u glasilu svoje provincije *Svjetlo riječi*. Ti su njegovi napisi sabrani u četiri omašne knjige objavljene pod naslovom *Putovi i putokazi: niz članaka o našoj prošlosti* (1988.-2003.).

Povodom 700. obljetnice djelovanje franjevaca u BiH fra Ignacije je objavio i knjigu *Suputnici Bosanske povijesti* (1990.), koja je 2001. prevedena i na engleski. Treba također reći da je fra Ignacije dosta i prevodio, i s latinskoga, i s engleskoga, i s njemačkoga, i s talijanskoga, i sa španjolskoga. Preveo je tako *Katolički katekizam* s njemačkoga (1963.), a osim latinskih i talijanskih dijelova u spomenutim ljetopisima preveo je s fra Šimom Šimićem i znamenito djelo *Epitome vetustatum Provinciae Bosnensis* (*Pregled starina bosanske provincije*) najvažnijega franjevačkoga pisaca 18. stoljeća i prvog povjesničara Bosne fra Filipa Lastrića.

Fra Ignacije se dostojno odužio i Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji u Visokom, koju je, što bi rekao Andrić, volio kao svoju dušu i u kojoj je proveo punih 68 godina života. Njegovom je zaslugom postao dostupnim arheološki i etnografski materijal koji je dijelom već bio u gimnaziji, a dijelom ga je prikupio sam fra Ignacije. God. 1975. njegovom je zaslugom otvoren "Lapidarij – tragovi kulture neolita, Ilira, Rimljana i Stare Bosne na tlu Visokog i njegove okolice". Za *motto* zbirke uzete su riječi rimskog cara Hadrijana: *Turpe est in patria esse peregrinum* (*Sramota je biti stranac u vlastitoj domovini*). I Etnografska je zbirka zaživjela ponajprije zahvaljujući fra Ignacijevu zauzimanju. U njoj su zastupljeni kućanski predmeti, alatke, nošnje, kovački proizvodi iz mnogih mjesta srednje Bosne. Godine 2000. povodom 100. obljetnice postojanja zgrade Franjevačke klasične gimnazije u Visokom fra Ignacije je objavio i knjigu *Vrata u život* u kojoj je iscrpno opisao povijest tē za cijelu BiH znamenite ustanove.

Osim o znamenitim likovima iz prošlosti Bosne Srebrene fra Ignacije je revno pisao i o poznatijim svojim suvremenicima iz redova te provincije, posebno npr. o fra Luji Zloušiću, o fra Josipu Markušiću, o fra Rastku Drljiću, o fra Bonifacu Badrovu, o fra Bosiljku Bekavcu, o fra Miroslavu Abazu, o fra Mladenu Brčiću, o fra Augustinu Augustinoviću, o fra Miji Bobetiću itd. Fra Ignacije je bio i počasni član Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije - Visoko, koja mu se nastojala odužiti tako što je u njegovu čast objavila dva zbornika: prvi povodom njegove 85. godišnjice (*Dies academicus u čast dr. fra Ignacija Gavrana*, Zagreb, 1999.), a drugi povodom 90. obljetnice pod naslovom *Spomen-spis. Povodom 90. obljetnice rođenja dr. fra Ignacija Gavrana* (Zagreb, 2004.). Nama koji smo članovi te udruge Visoko će uvijek ostati u srcu, ali smo svi mi svjesni i toga da Visoko bez našeg dragog fra Ignacija više nikad neće biti ono što je bilo.

Ivo Pranjković